

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ

УДК 37.014.525

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ОПІКУНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Ірина Мицишин

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул.Дорошенка, 41, 79000 Львів, Україна*

Радикальні суспільні зміни загострюють велике коло соціальних проблем, і зокрема, захищеність та адаптацію безпритульних дітей. Різноманітність проблеми потребує залучення до її розв'язання не тільки державних структур, а й церковних організацій та діячів, що забезпечать духовну опіку та моральну підтримку дітей. Творче використання соціально-педагогічного досвіду греко-католицької церкви сприятиме формуванню ефективної системи захисту та ресоціалізації безпритульних дітей.

Ключові слова: опікунська діяльність, сиротинці, безпритульні діти, ретроспективний аналіз.

Питання соціальної опіки та підтримки незахищених прошарків населення є одними із пріоритетних напрямів внутрішньої політики розвинутих держав світу. Способи задоволення потреб малозабезпечених, соціально неадаптованих людей на сьогоднішній день є надзвичайно різноманітні. В кожній цивілізованій країні сфера соціальної підтримки – це дуже розгалужена та різноманітна мережа державних установ, громадських об'єднань, релігійних організацій і приватних фондів. Через складні економічні і політичні обставини у нашій державі перлік соціальних проблем постійно збільшується, тому й утворюється тенденція до їхнього накопичення, а не розв'язання. Процеси вирішення питань соціальної сфери відбуваються надто повільно, ліквідовуючи, і то лише поверхово, наслідки, а не самі причини негараздів. Основними гальмівними факторами є негнучка соціальна політика, відсутність відповідних коштів і матеріального забезпечення, брак кваліфікованих фахівців й широкої мережі установ і та ін. Найбільш вразливою категорією серед усіх груп соціально незахищених громадян, яка потребує надзвичайно різноманітної допомоги, є діти. У Декларації про права дитини зазначено, що за всіх обставин дитина повинна бути серед тих, хто першими отримують допомогу та захист. Зрозуміло, що

незадоволення потреб дітей призведе до загострення соціальних конфліктів і трагічно позначиться на розвитку всього суспільства.

Велика кількість матеріальних проблем, соціально-економічна нестабільність, занепад духовності – головні фактори, що руйнують сучасну сім'ю, спричиняють невиконання нею найважливіших виховних функцій. У результаті кількість дітей, що залишаються без нагляду і намагаються задовольнити свої психологічні та фізіологічні потреби, на вулиці постійно зростає. Число дітей, позбавлених родинної опіки, становить в Україні 5,2 млн осіб [1, с. 23]. Лише протягом 1996 р. до органів внутрішніх справ України було доставлено понад 12 тис. неповнолітніх, які бродяжили або жебракували. Це – “діти вулиці”, що завжди покладаються тільки на себе, виживають тільки за рахунок самих себе [3, с. 28]. Поняття “діти вулиці” часто пов'язують з такими проявами девіантної поведінки, як дитячі правопорушення, злочинність, наркоманія, проституція та безробіття. У 1997 р. в рамках соціологічного вивчення безпритульності в Києві було опитано 158 дітей. Кожна друга опитана дитина на запитання, де вона живе, відповіла: “На вулиці”. Водночас з'ясувалося, що двоє з трьох мають батька, п'ятеро з шести – матір, кожен другий – братів і сестер, а більшість має обох батьків. Отже, ця інформація спростовує усталений стереотип про те, що дітьми вулиці частіше за все стають біологічні сироти. Лише 24 дитини (8 %) свідчать про власне сирітство [5, с. 66]. Як бачимо, безпритульні діти – це т. зв. “психологічні сироти”, що втекли з дому через психічне та фізичне насильство з боку батьків, їхню алкогольну чи наркотичну залежність, або бідність. Специфічними причинами, що можуть спонукати підлітка до бродяжництва, є деякі типи акцентуацій характеру. Однак заставити підлітка так кардинально змінити спосіб життя вони зможуть знову ж таки лише в небалагополучних сім'ях, де на дитину діють психогенні фактори. Таким чином, ця глобальна соціальна проблема зумовлена не тільки матеріальними, але й духовними факторами, що породжують агресію та насильство батьків у ставленні до дітей, відмова від них та небажання піклуватися про них. Тому це болюче питання потребує комплексного вирішення, що гармонійно поєднуватиме матеріальну та моральну підтримку. Зрозуміло, що моральну підтримку та опіку досить успішно могли б надати представники чернецтва та духовенства. У вітчизняній педагогічній практиці такий досвід є достатньо традиційним і відомим. Його вивчали такі відомі науковці, як: А. Васьків, І. Курляк та ін. Аналіз опікунської діяльності греко-католицької Церкви із визначенням можливостей застосування позитивного досвіду в сучасних умовах й став метою нашого дослідження.

На початку ХХ ст. в Галичині надзвичайно плідну і широкомасштабну діяльність у галузі опіки та підтримки знедолених і потребуючих проводила греко-католицька церква. Видатні представники духовенства, чернечі

згромадження та чини надавали допомогу хворим, сиротам, убогим, перестарілим та іншим групам соціально незахищених людей. Особливого значення в цей складний час набула опікунська діяльність. Завдяки самовідданій праці сестер Василянок, Служебниць, Студиток, Йосифіток, отців Студитів, Василян у багатьох містах і селах Галичини працювали сиротинці, захисти і притулки для українських дітей. Такі заклади були відкриті сестрами Василянками у Львові, Яворові, Станіславі, Підмихайлівцях; сестрами Студитками – у Львові, Галичі, Підгайцях, Брюховичах, Уневі, Зарваниці, Якторові та інших селах. Найбільш плідно в цьому напрямку працювали сестри Служебниці. Під їхньою опікою перебували сироти у Львові, Тернополі, Перемишлі, Станіславі, Самборі, Кам'янці Струмиловій, Городку, Стрию, Раві-Руській, Бережанах, Бориславі, Снятині, Калуші, Болехові, Турці, Косові, Коломиї, Теревовлі [2, с. 187]. Так, на території Львівської єпархії у 1931 р. діяло 18 захистів (сиротинців), з них лише один утримувався світськими особами, а решта – духовними. Захисти чернечих згромаджень не одержували жодних матеріальних допомог від держави. Джерелами їхнього фінансування були кошти громад (де до того часу проживали сироти) і добровільні пожертви. Слід зазначити, що кожний сиротинець був закріплений за конкретним повітом, громадяни якого робили жертвни збірки на утримання цього закладу [4, с. 1-5].

На сьогодні у Львівській області працює лише 9 державних сиротинців. У м. Львові є два Будинки дитини, де виховуються діти віком від одного до трьох років і лише один сиротинець для дітей дошкільного віку. Дітей, яким виповнилося 6 років, переводять до сиротинця у м. Червоноград, що вкрай негативно позначається на психічному та емоційному розвитку дитини. Різка зміна умов життя, чуже середовище, до якого маленькій дитині надзвичайно важко адаптуватися, різновіковий контингент нового закладу, безперечно, негативно вплинуть на розвиток її адаптаційних здібностей. Зауважимо, що в сиротинцях чернечих згромаджень, незважаючи на популярність у той час різновікових груп, дітей все ж таки поділяли на групи за віком. Як бачимо, механізмів тісної співпраці церкви і держави в сфері опіки дітей-сиріт на сьогодні, на жаль, не випрацьовано. На території Львівської області є лише один сиротинець у с. Уневі, де діти постійно виховуються під опікою духовних осіб – отців і братів Студитів. Діяльність представників чернецтва зводиться до актів духовної опіки, катехизації, організації збірок подарунків на свято св. Миколая, принагідного здійснення матеріальної підтримки.

У той же час серед опитаних т. зв. “дітей вулиці” 72 % хочуть змінити своє життя. Третина дітей вихід зі свого теперішнього становища визначила чітко: “Щоб була мама”. Інші уявляють це собі як повернення у батьківську сім'ю шляхом усиновлення. За притулок висловилося 44 % опитаних, за те, щоб піти до інтернату, – 4 %, у дитбудинок сімейного типу – 15 %. На думку

опитаних дітей їхні права мають захищати: Бог – 13%, міліція – 18%, держава – 5%, батьки – 24%, самостійно – 19%. Кожна шоста дитина мріє про освіту. Двоє дітей визначили свою мету так: “Стати хорошою людиною” [5, с. 67]. Отже, природна потреба любові, приналежності, почуття захищеності, віра в добро притаманні безпритульним дітям. Вони хочуть відчувати турботу та любов, бути комусь потрібними, бачити чіткі перспективи свого майбутнього, надіятися та вірити у свій життєвий успіх. Зрозуміло, що досягти формування у дітей таких якостей стане можливим лише за умови досконалої організації опікунських установ, залучення до роботи в них кваліфікованих, відданих педагогічній праці працівників, духовно багатих людей, забезпечення їх необхідними матеріальними ресурсами, створення психологічно комфортного клімату. Більше того, можна сподіватися, що за таких умов вони перестануть втікати на вулицю і вести безпритульний спосіб життя. Тому налагодження тісної співпраці між церквою і державою є вкрай необхідним для задоволення потреб наймолодших громадян нашої держави.

-
1. *Автомонов П. П., Жогло Л. В.* “Діти вулиці”: проблеми та профілактика // *Практ. псих. та соц. робота.* 1998. № 8.
 2. *Великий А.* Нарис історії згромадження сс. Службниць ПНД. Рим, 1968.
 3. Інформаційно-аналітична довідка щодо політики Ради Європи у справах безпритульних дітей. Флоренція, ЮНІСЕФ, 1997.
 4. *Лициняк В.* В справі сиріт // *Львівські Архиепархіальні Відомості.* 1931. 15 грудня. № 4.
 5. *Шульга В. В.* Діти вулиці: від усвідомлення проблеми до її вирішення // *Практ. псих. та соц. робота.* 2002. № 8.

**RETROSPECTIVE ANALYSIS OF GREEK CATHOLIC CHURCH
COUNSELLING ACTIVITY****Iryna Myshchyshyn***Ivan Franko National University of Lviv,
Doroshenka Str. 41, UA-79000 Lviv, Ukraine*

Many urgent social problems are caused by the radical social changes in our state, in particular the problem of protecting the homeless children and their ability to adapt in society. To resolve this many-sided problem, it is necessary to involve not only the State social organisations, but also the Church organisations and the clergy who will provide the spiritual counselling and moral support for the children. The creative social and pedagogical experience of the Ukrainian Greek Catholic Church can be applied into the practice of forming the effective system of homeless children's protection and re-socialisation.

Key words: counselling activity, orphans, the homeless, retrospective analysis.

Стаття надійшла до редколегії 11.03.2003
Прийнята до друку 18.06.2003